

כגפן פוריה

עלון להפצת תורה ויהדות

פְּרִשֶׁת שְׁמִינִי

הפטרה: ויוסף עוד דוד

כו' ניסן תשע"ז

צאת השבת ר"ת 20:35

אבות פרק א': 11 לעומר: לא אומרים גדוקה

מזכרים חודש אייר שחולל בימים רביעי וחמישי
המולד ביום רביעי בשעה שבע, 48 דקות, 11 חלקים

גיליון 431

יציאת השבת:

19:54

ירושלים: 19:51

כניסת השבת:

18:44

ירושלים: 18:37

וגילו ברעדה

הרב עמוס שושן - רב ישובי רכס פוריה

הפרשה פותחת במילים: "ויהי ביום השמיני..." כך גם בתחילת התורה במעשה בראשית כתוב "ויהי ערב ויהי בוקר..." לדעת המדרש הסיבה היא, מכיוון שהייתה ביום זה שמחה לפני ריבונו של עולם כיום שנבראו בו שמים וארץ. ואולם ביום שמח זה מתו שני בני אהרון הכהן, איך יכלה להיות שמחה זו שלימה? שאלה זו חוזרת ונשנית בהפטרה של השבת בה אנו קוראים על דוד המעלה את ארון ברית ה' ובדרך שולח עוזה את ידו 'כי שמטו הבקר' וה' מכהו והוא נופל מת! האם יש ביום כזה שמחה? ומה הנחמה שיש בדברי משה לאהרון: "הוא אשר דבר ה' לאמור בקרובי אקדש ועל פני כל העם אכבד"?

כדי להבין זאת מעט, נמשיל את הדבר למלך שרצה לאפשר לעבדיו שהיו בארץ רחוקה להיות עמו בקשר, לשם כך הוא דאג להם למכשיר מאוד משוכלל, הורה להם כיצד להרכיבו ולנהוג בו בהוראות. לאחר כמה ניסיונות כושלים להפעילו כשמכשיר זה לא מגיב, ניגש אחד האנשים להפעילו ולפתע נפל ומת! מצד אחד נעצבו האנשים על האיש שמת, אך מנגד ידעו שזוהי האות שהמכשיר אכן עובד. כך מסופר שבמשך שבעה ימים היה משה עומד ומשמש ולא ירדה שכניה, והנה ביום השמיני אהרון עובד והשכינה יורדת, נדב ואבירו שמקריבים אש זרה מתים במקום, משכן ה' עובד ונכנס ליעודו. בני ישראל מבינים עד כמה המקום הזה קדוש ויש לנהוג בו בהתאם. זוהי משמעות דברי משה לאהרון: "הוא אשר דבר ה' לאמור בקרובי אקדש ועל פני כל העם אכבד".

מותם של בני אהרון שהיו מגדולי הדור וקרובים לה' הוא אשר קדש את שמו של הקב"ה וגרם לעם ישראל לתת לבית ה' את הכבוד הראוי, וכדברי המדרש: "אמר לו משה לאהרון: אהרן אחי, יודע הייתי שיתקדש הבית במיודעיו של מקום והייתי סבור או כי או כך, עכשיו רואה אני שהם, נדב ואבירו, גדולים מוכני וממך". זו המזיגה של שני הרגשות גם יחד - גילוי ברעדה'.

בהוצאת מכון "שערי תורה": פוריה-נוה עובד ד.ג. גליל תחתון 15210

שערי תורה וחסד ע"ר * כולל אברכים * שיעורי תורה * פרסומים תורניים * גמ"ח עזרה לנזקקים *
הדפסה: דפוס כנרת. עריכה: צ. שוורץ. היה שותף. להעברת תרומות: בנק המזרחי סניף טבריא מספר חשבון: 123459

בדרך אבות

מנהג ישראל ללימוד מסכת אבות בשבתות שבין חג הפסח ועד חג השבועות, ויש נוהגים לומר פרקי אבות בכל שבתות הקיץ. הלימוד מהווה הכנה לקבלת התורה בבחינת 'דרך ארץ קדמה לתורה'.

אבות העולם

מסכת אבות נתייחדה מכל המסכתות האחרות שבששת סדרי משנה. בעוד שהמשניות האחרות עוסקות בהלכה, מסכת זו עוסקת בדברי מוסר, דרך ארץ ומידות טובות, שנאמרו ע"י רבותינו הגדולים הנקראים "אבות העולם". ומכאן שם מסכת זו "אבות".

וכן כתב רש"י (בסיום פירושו למסכתנו): "ונקראו אלה 'פרקי אבות', מפני שנסדרו הנה דברי 'אבות הראשונים', שקבלו את התורה זה מזה, כגון: משה ויהושע והזקנים זה מזה עד אנשי כנסת הגדולה, ושמאי והלל, רבן יוחנן בן זכאי ותלמידיו: "להודיענו איך היו מעשיהם נכונים, והיו מזהירים לאנשי דורם ומדריכים אותם בדרך ישרה, כמו-כן ראוי לכל חכם להזהיר את בני דורו ולהודיעם דרך ישרה".

טעם נוסף לקריאת שם המסכת 'אבות'. שהדברים המובאים במסכת זו הם **אבות ועיקרים** לכל חכמה ומצווה ולכל מעלה ומידה, וכדרך שאמרו (אבות ג, ט) "כל שיראת חטאו קודמת לחכמתו - חכמתו מתקיימת וכל שחכמתו קודמת ליראת חטאו אין חכמתו מתקיימת". וכן אמרו (בבא קמא ל, א): "האי מאן דבעי למהווי חסידא לקיים מלי דאבות" - הרוצה להיות חסיד, יקיים את הכתוב במסכת אבות.

הטעם ללימוד אבות בימים אלו, כיוון שימי הקיץ הם ימים בהם הטבע מקיץ מתרדמת החורף וגם יצרו של האדם מתעוררים וכדי לרסנם למידה הנכונה נצטוו לקרוא ולשנן פרקי אבות, המכילים דברי מוסר המעוררים ליראת שמים וליראת חטא.

דרך ארץ קדמה לתורה

נוהגים לומר פרקי אבות בשבתות שבין חג הפסח ועד חג השבועות, ויש נוהגים לומר פרקי אבות בכל שבתות הקיץ. מנהג זה קדום עוד מימי הגאונים ונזכר כבר בסדור רב עמרם (בשם שר שלום גאון). גם בהלכה הוא מובא בטור אורח חיים (סימן רצב), וברמ"א מוזכר המנהג לומר פרקי אבות בשבתות הקיץ בשעת המנחה.

הנוהגים לומר פרקי אבות בין פסח לעצרת נותנים טעם לדבריהם, כי מסכת זו היא הכנה לקבלת התורה בחג השבועות. וכמו שאמרו: דרך ארץ קדמה לתורה. ומטעם זה נוסף פרק ו' על חמשת פרקי מסכת אבות המקוריים, (אף על פי שהוא ברייתא).

פרק זה נקרא **קניין תורה**, כיוון שהוא עוסק בדרך קניית התורה ובמעלתה ואין זמן מתאים יותר לקוראו מאשר קודם חג השבועות - חג מתן תורה. לנוהגים לומר פרקי אבות כל שבתות הקיץ, הטעם הוא, כיוון שימי הקיץ הם ימים בהם הטבע מקיץ מתרדמת החורף וגם יצרו של האדם מתעוררים וכדי לרסנם למידה הנכונה נצטוו לקרוא ולשנן פרקי אבות, המכילים דברי מוסר המעוררים ליראת שמים וליראת חטא.

תורה מסיני

מֹשֶׁה קָבַל תּוֹרָה מִסִּינִי, וּמִסְכָּרָה לִיהוֹשֻׁעַ, וְיִהוֹשֻׁעַ לְזִקְנִים, וְזִקְנִים לְנָבִיאִים, וְנָבִיאִים מִסְכָּרָה לְאַנְשֵׁי כְנָסֶת הַגְּדוּלָּה. הֵם אָמְרוּ שְׁלֹשָׁה דְבָרִים, הָיוּ מִתּוֹנִים בְּדִין, וְהִעֲמִידוּ תַלְמִידִים הֶרְבֵּה, וַעֲשׂוּ סֵיג לַתּוֹרָה:

המשנה הראשונה של מסכת אבות פותחת בהשתלשלות התורה מעת קבלתה על ידי משה רבנו ועד ימי אנשי הכנסת הגדולה, סמוך לימי הקמת הבית השני. יתר המשניות במסכת עוסקות בזמן שבין אנשי כנסת הגדולה לזמנו של רבי יהודה הנשיא. בחלק זה בנוסף לפירוט שמות מעבירי התורה, מביאה המשנה מאמר עיקרי מתורתו והשקפת עולמו של כל חכם.

מה כוללת בתוכה המילה תורה? בתלמוד (ברכות ד, א) מובא: "אמר רבי לוי בר חמא אמר רבי שמעון בן לקיש: מאי דכתיב ואתנה לך את לוחות האבן והתורה והמצוה אשר כתבתי להורותם?

לוחות - אלו עשרת הדברות, תורה - זה מקרא, והמצוה - זו משנה, אשר כתבתי - אלו נביאים וכתובים, להורותם - זה גמרא. מלמד שכולם נתנו למשה מסיני."

התורה שהיא מלשון ציווי והוראה כוללת בתוכה גם דברי מוסר ודרך ארץ ובלשון חכמנו "אורחות חיים". גם אלו הועברו למשה מסיני ולפיכך פתחה המשנה ב"משה קבל תורה מסיני", להורות, שבניגוד לאומות אחרות אשר חכמיהם קבעו להם את דרכי המוסר, לנו ניתנו אלה ע"י בורא העולם והם בבחינת מוסר אלוכי.

במשנה הראשונה של המסכת בולט מאוד סדר השתלשלות התורה. המעיין ימצא כי אף המשכם של המשניות בפרק זה מסודר ע"פ סדר זמנם של החכמים, וכך הסביר הרמב"ם בהקדמתו למסכת אבות: "למה כתב רבי את מסכת אבות? להודיע לנו שהקבלה איש מפי איש אמת".

עוד אמרו (ירושלמי שבת פ"ט ה"א): "כל תורה שאין לה בית אב אינה תורה". ובמקום אחר מצאנו (שם פ"א ה"ב): "אם יכול אתה לשלשל השמועה עד משה שלשלה". וכך נהגו חכמנו למעשה, וכמובא במשנה (מסכת פאה פ"ב מ"ו): "מעשה שזרע רבי שמעון איש המצפה לפני רבן גמליאל ועלו ללשכת הגזית ושאלו אמר נחום הלבלר מקובל אני מרבי מיאשא שקבל מאבא שקבל מן הזוגות שקבלו מן הנביאים הלכה למשה מסיני בזרע את שדהו שני מיני חטין אם עשאן גורן אחת נותן פאה אחת שתי גרנות נותן שתי פאות".

וכן מובא בברכות נה, ב: "אמר רב בינא בר זבדא, אמר רבי עקיבא, אמר רבי פנדא, אמר רבי נחום, אמר רבי בירים, משום זקן אחד ומנו? רבי בנאה".

כל אותם החכמים, השנויים כאן לא הוסיפו כלום על הכתוב, אלא היו הצינור להעברת השמועה, וכולם נכתבו מתוך ראיית החשיבות שבהעברת השמועה מסיני.

כל המשניות המובאות במסכת מקורם במשה רבנו המקבלם מפי הגבורה, ולנו לא נותר אלא ללמוד את המשניות הללו ולישםם הלכה למעשה.

הלכות דרך ארץ בסעודה

עפ"י 'בן איש חי'

א. אין מסתכלים בפני אדם שאוכל, ולא במה שהוא אוכל, כדי שלא יתבייש, ואם יש לפני המסובים קערה אחת שאוכלים כולם ממנה, לא יתן אחד מהמסובים עיניו בה לברור ממנה חלק יפה לעצמו, אלא יקח מן הבא בידו, וגם לא יושיט את ידו אלא במה שלפניו, גם לא יקח בידו מנה גדולה ויניח לפניו או יאחזנה בידו ויאכל ממנה, ואם אוכלים עם כף, לא ימלא הכף על כל גדותיו ויניח בפיו.

ב. לשמור על הנקיון - יזהר שלא יטנף מלבושיו באכילתו, ואם אוכל בידו, לא ילכלך כל היד אלא רק ראשי אצבעותיו, וטוב ונעים שלא יאכל אלא על ידי כף, ולא יאכל אלא רק ביד אחת, ולא בשתי ידיו, ולא ילגום לגימה גדולה לתוך פיו, ובעת שמכניס המאכל לפיו, יזהר שלא יתלכלך שער זקנו, ויזהר לדחות שער שפמו לכאן ולכאן קודם אכילתו, כדי שלא ישתלשלו הרבה על שפתיו ויתלכלכו הרבה, ובכל דברים אלו יתנהג אפילו בביתו על שלחנו.

ג. לאכול במתינות - לא ימהר בלעיסתו ואכילתו, אלא יתנהג לאט, אפילו אם מסב עם אדם גרגרן. ואם הבשר קשה, לא יהא נושך בשיניו ומושך בידיו, אלא יסלק ידו ממנו, ולא ימצוץ אצבעותיו בפיו, בין אכילה לאכילה, ולא יראה חיבה וחשק על האכילה, ולא ימלא פיו, אלא רק בכדי שיוכל לדבר בשפה ברורה, ולא יושיט ידיו לקערה עד שיגמור לבלוע מה שבפיו, ויפסיק מעט בין לעיסה אחת לאחרת, ואם המסובים עמו סילקו ידיהם מאותו מאכל, גם הוא יסלק ידו, אף על פי שעדיין תאב לאכול, דלאו אורח ארעא לאכול יחידי בין המסובים.

ד. לא יהא גרגרן - לא יאחז בידו פרוסה כביצה ויאכל, ולא ישתה כוסו בבת אחת בלי שיור, אלא ישתה כמנהג המדינה, ולא ישתה שתי כוסות זו אחר זו, ולא יפשוט ידו בקערה בפני מי שגדול ממנו, אפילו אם יש קערה בפני כל אחד ואחד, ואמרו חז"ל, דרך ארץ קדמה לתורה.

ה. לאכול בשמחה - יטיב לבו בסעודתו אם מעט ואם הרבה, יאכל פיתו בשמחה ולא בכעס ודאגה, ויזהר לאכול הטוב והמועיל לו לרפואה, ולא מה שערב לו לפי שעה, וישתדל לכבוש תאוותו באכילה ושתייה תמיד. וכתבו חכמי המוסר, דבהיות המאכל או המשקה לפני האדם, והוא מתוק לחיכו וחביב עליו ביותר, וימשוך ידו ממנו בשביל סיגוף לכפרת עונות, הרי זה נחשב תיקון גדול בתיקוני התשובה, ויש בו תועלת כמו התענית:

למעוניינים להשתתף בהוצאת עלון זה נא לפנות לדוד: 0537788483

עלון זה מוקדש:

לחפזות: אברהם ולאח ציטרון. ה"ה יצחק שושן. שרה בת שמחה. מרים יהודה. ציפורה ויהושע לוי. ביבה אלימלך. ישי הלוי. עזר בן עישה. תקוה בת עזיזה. אלגרה בת ג'א. מול בת ענלה. אברהם בן רחל. הראל בן אביגיל. יהודה גלר. אילנה בת סליחה. ישי ורחל לוי. חנה בת זוהרה. מיטל מוריה אדרי הי"ו. להורות נעדי צה"ל ושבינו ובהם: אורון שאול, דוד גולדין, גיא חבר, רון ארד, זכריה באומל, יהודה כץ, צבי פלדמן, יהונתן פולארד הי"ו. לעילוי נשמת הנערים: אייל יפרח הי"ד, גיל-עד שעאר הי"ד, נפתלי יעקב פרנקל הי"ד. ולע"נ חללי מבצע צוק איתן הי"ד. לעילוי נשמת הנ"ע יוסף יצחק"ל. הג"מ אליהו יצחק"ל. רבי מסעוד מלול צ"ל. דרב שלמה צורף. רבי יעקב שושן. זשה יזה. מרתה סופר. יצחק עמיה. מירחום. נסים סזן. סופר מנחם. מרים שמעון. נעיה לוי. אסתר בת תורא. אסתר חוד. חנה יצחק. יזה פוסק. דרב אסתר עוקרמן. מרדכי ומשה מורד. אליהו בת פריחה. תמרצה זעון. ישראל אברהם נזן. אסתר בת זוהרה. אסתר נענדרום. ישראל בן שושנה. יצחק בן מלך. רובי צעדי. מרים ועשן. יזה עמנו. יצחק ועמנו. נסים בן דוד. יצחק ולאח אסתר. חנה יעקב. חנה רחל לוי. אליהו מייט. נעיה בת מנחם. יצחק ומנחם אליהו. ראובן אלון בן נסיה. סוליקה שושן. לאה מרד. זוהרה בת דוד. עליה סזן. ר' דוד ארעשה. לוי יצחק אבנר. אורן מועלם. שרה אוליא. נעים משה. ישראל בן גמדי. חוד חלב. חוד מוסר. יואל הללי. עמנו מרד. רבי חוד הסזן. יוסף ועקנן. עשה דוד. חנה אסל. סימנח משה יהודה. אליהו קדושים ל"ל. ולע"נ הנספים בשואה ובהם: אלכסנדר שנדור, שושנה רוזה, רפאל פריץ, וציעיליה צילה לבית משפחת ציטרון הי"ד.

אין לעיין בעלון זה בשעת התפילה